

recenzované publikace; případové studie však nahlížíjí na popularitu písní a hudby především z hledisek historických a sociologických, včetně kvantitativně měřitelných kritérií v podmínkách reprodukováné hudby (šíření a recepce, média, komerce). Etnomuzikologický pohled nabízí české prostředí. U nás vstupovala do sféry reprodukováné populární hudby mohutným proudem také folklorní hudba, z kategorie populární hudby zpravidla vyřazovaná. Bylo to zejména prostřednictvím aktivit profesionálních hudebníků a rozhlasu, jejichž produkce ve druhé polovině 20. století ovlivňovala popularitu a interpretaci folkloru.

Monotematické číslo obsahuje i zprávy z výzkumného centra. Ty se týkají zejména budování hudebního archivu, jemuž freiburgské centrum věnuje značnou pozornost. Informují o digitalizaci velké písňové sbírky (dokumenty na papíře

a odpovídající zvukové nahrávky) a o pořízení historického exempláře mladšího modelu Edisonova fonografu (Diamond Disc Phonograph). Sbírká zvukových zařízení byla v centru založena v roce 2017 a soustřeďuje hmotné artefakty spojené s reprodukcí hudby od voskových válečků po současné digitální nosiče.

Recenzovaná publikace obsahuje německé a anglické texty, tvořené z pozic muzikologie, hudební sociologie, etnologie a mediálních studií. Prezentuje vybrané západoevropské přístupy a spoluautorsky jeden americký pohled na zkoumání otázek souvisejících s populární hudbou. Odborné komunikaci na tomto mezioborovém poli výzkumu by napomohly rejstříky. Už proto, že publikované výsledky se dotýkají také konceptu populární kultury, na jehož formování se freiburgské dokumentační a výzkumné centrum významně podílí.

Věra Frolcová (EÚ AV ČR, v. v. i., Brno)

**Patricia Fumerton – Pavel Kosek – Marie Hanzelková
(eds.). *Czech Broadside Ballads as Text, Art, Song in
Popular Culture, c. 1600–1900*. Amsterdam: AUP, 2022.
498 s. ISBN 978-94-6372-155-4**

V loňském roce spatřila světlo světa kolektivní monografie *Czech Broadside Ballads as Text, Art, Song in Popular Culture*, která přibližuje českou kramářskou píseň i zahraničním

čtenářům. Jedná se o souhrn textů od dvaceti osmi autorů z poměrně širokého spektra různých oborů – knihovnědy, historie, jazykovědy, literární vědy, hudební vědy, etnologie

a etnomuzikologie. Pokud bychom chtěli na chvíli vnímat kramářské písně jako stroj, můžeme říci, že se nám v knize dostane detailního rozboru každé součástky, která onen stroj tvoří, a spolu s tím také získáme informace o využití i distribuci tohoto stroje. Řečeno jinak, kniha přináší podrobný exkurz do světa kramářských písní, který v poslední době zaznamenává velké množství nových impulzů a poznatků. Svůj podíl na tom má grant ministerstva kultury NAKI II, který pod názvem *Kramářské písně v brněnských historických fondech* zaštilil nejen odbornou konferenci, dvě výstavy, několik dalších dílčích akcí a publikací, ale také tuto knihu, kterou můžeme vnímat jako shrnutí všeho, co zaměření na malé omšelé sešitky plné písní přineslo. Na mezioborovém výzkumu vedeném bohemistou profesorem Pavlem Koskem spolupracovali odborníci z Masarykovy univerzity, Moravské zemské knihovny, Etnologického ústavu Akademie věd ČR a Moravského zemského muzea; anglická publikace je výrazem další spolupráce s Ostravskou univerzitou, Metropolitní univerzitou v Praze, Polskou akademií věd ve Varšavě, Univerzitou Mikuláše Koperníka v Toruni, Slovenskou akademií věd v Bratislavě a zejména Kalifornskou univerzitou v Santa Barbaře.

Nespornou výhodou předkládané knihy můžeme tedy spatřit ve složení kolektivu autorů a jejich různých metodických přístupech. Pestrá škála odborníků se zabývá

nejen samotnými texty písní, jejich historií v širokých souvislostech, ale také dobovým pravopisem, tematikou, hudební stránkou, tiskem či vnějším vzhledem textů; poskytuje tak bohatý program čekající na čtenáře, který může být jednak odborníkem pracujícím s jarmarečními písněmi, jednak laikem zajímajícím se o zmiňovaný fenomén. Jak už název napovídá, jedná se o anglicky psanou knihu, která umožňuje nahlédnout nejen do české kultury kramářských tisků, ale poodhalí jejich specifčnost každému zájemci i mimo české prostředí. Čtenář určitě ocení úvodní definice důležitých termínů a jejich anglický překlad, stejně jako závěrečný bohatý seznam bibliografických údajů vážících se k zmíněné tematice. Texty doprovází ilustrativní obrazová příloha, která pomáhá k dotvoření konkrétní představy o zkoumaných artefaktech.

Knihy se člení do šesti částí. Každá z nich představuje jeden tematický komplex studií. Úvodní sekce čtenáře vtahuje do světa kramářských tisků, když představuje historii a definici samotného výrazu *broadside ballad*, respektive termínu *kramářská píseň* a poukazuje na specifčnost textů prodávaných na trzích, poutích i při jiných příležitostech. Už v úvodu může čtenář pozorovat výhodou mezinárodního složení autorů, když má možnost porovnání tisků ze středoevropského prostředí i z anglofonních zemí, v průběhu

knihy se tato možnost opakuje například také s polským či s jazykově nejbližším slovenským prostředím.

Druhá sekce se poohlíží zpátky a ukazuje, jakým způsobem byly kramářské tisky zkoumány v minulosti a jak se postupně měnil a mění přístup vědců zabývajících se špalíčky plnými písniček. Zároveň upozorňuje na rozsáhlost tématu, které ještě zdaleka není prozkoumané a přináší celou řadu otázek a možností.

Ve třetí sekci si přijdou na své milovníci příběhů i senzací. Zabývá se totiž tematikou kramářských písní. Pět dílčích studií přenesse čtenáře k tématům světským (jako jsou oblíbená témata kriminálních činů, či role žen), ale také k tématům duchovním, a to na příkladu poutního místa Vranov u Brna, nebo obě sekce propojí dohromady, když přináší zajímavý pohled na postavu ďábla. Tato část knihy tak představuje některá z populárních témat a snaží se skrze výklad textů přiblížit také mentalitu publika, které písně chtělo kupovat, zpívat a předávat dál.

Čtvrtá část knihy pak do popředí přináší muzikologickou stránku kramářských tisků, kdy rozebírá melodie písní, které jsou často velkou záhadou, protože u textů písní můžeme najít v lepším případě krátký odkaz na jinou píseň, jindy však jen oznámení typu „Má svou známou notu“, které vůbec neusnadňuje hledání příhodné melodie dříve k textu používané. Studie zařazené do této části knihy se tak snaží poukázat na možné zdroje po-

dobných melodií, které sloužily jako vzor pro další texty. Neméně zajímavá studie čtenáře zavádí do oblasti přenosu a rozšiřování písní. Poukazuje na tenkou hranici mezi orálním šířením textů a distribucí pomocí kramářských tisků. Následně se zabývá technikami čtení, které pomáhaly v zapamatování písní.

Předposlední sekce publikace oslovuje všechny milovníky českého jazyka, když detailně rozebírá způsob vyjadřování, který volili autoři textů. Čtenáři se mimo jiné dozví, že i na první pohled ledabylý jazyk bez jakýchkoliv pravidel skrývá své poklady a tajemství. Spolu s autory textů tak můžeme sledovat postupný vývoj jazyka kramářských tisků a soustředit se na střet pevně daných pravidel s novými impulzy, ať už v oblasti slovní zásoby, či v oblasti gramatiky.

Závěrečná část textu přináší možnost porovnání několika typů jinojazyčných levných písňových tisků, které se podobají kramářským písním. Je zde možnost nahlédnout do britských, polských, ba i brazilských obdob kramářských tisků většinou se specifickým tématem. Čtenář může spolu s autory textů hledat podobné tendence či odlišnosti.

Jak vyplývá z předchozích odstavců, kniha *Czech Broadside Ballads* přináší ojedinělé mezioborové i mezinárodní ponoření do tématu českých kramářských tisků, které se snaží zbořit poslední torzo stereotypů prezentujících jarmareční pís-

ně jako pokleslý žánr nízké kultury a místo toho uvádí nové postřehy poukazující na jedinečnost a pestrost zkoumaných textů. Krásu takto distribuovaných tisků umocňuje, že literární vědec, historik, etnolog, muzikolog... nikdy nemusí zůstat jen u samotných písní, modliteb, zpráv, zkrátka kramářských tisků, ale vždy může skrze ně hledat cestu k našim předkům, pro které byly

tyto malé sešitky důležitou součástí života a častým zdrojem informací. Jako bonus pak působí porovnání se zahraničními obdobami našich kramářských tisků, které je navíc povyšuje do podoby mezinárodní zajímavé badatelské otázky, jež může i nadále být podnětnou cestou pro další výzkum, který může být příjemnější i tím, že je kniha též dostupná online jako open acces.

Marie Nedomová (FF MU, Brno)

Jan Boštík. Mladočovské Jericho. Kolektivizace jedné vesnice. Ed. Pavel Hájek. Praha: Kodulek, 2021. 455 s. ISBN 978-80-906311-7-5

Moderní industrializace zemědělství, spojená s rozrušením tradičních sociálních vazeb a mnoha osobními příkořimi, nebyla bezbolestná nikde – vzpomeňme na Steinbeckovy *Hrozny hněvu*. Nucená kolektivizace, neefektivita, brutální násilí a zneužívání moci, které ji v padesátých letech 20. století provázely v Československu, byly nicméně jedním z extrémů, a není proto divu, že po sobě zanechaly hořké vzpomínky na celé dekády. Vědomí těchto křivd a boj proti jejich pozůstatkům, neřku-li opakování, je i dnes jedním z konstitutivních prvků Asociace soukromého zemědělství, založené (nejen) potomky tzv. kulaků v roce 1998. Stejně tak v devadesátých letech začalo historické studium kolektivizace, včetně jejich stinných stránek (připomenu alespoň dílo

Karla Jecha), a vydávání vzpomínek přímých pamětníků a dalších dokumentů, takže dnes již existuje poměrně bohatá literatura na toto téma. V jejím rámci byla publikována i kronika sedláka Jana Boštíka (1903–1981) z Mladočova (dnes součást obce Dolní Újezd) na Litomyšlsku (J. Váchová, ed.: *Kronika kolektivizace malé vesnice*, Praha 2008), kterou nyní čtenář dostává podruhé v doplněné, obsáhlým poznámkovým aparátém opatřené a uživatelsky vstřícnější verzi.

Editor, úzce spolupracující s autorovým vnukem, litomyšlským muzejníkem Martinem Boštíkem, přitom zvolil nový titul. Vykládat dějiny světa na pozadí biblických příběhů bylo po staletí standardním postupem, nicméně ve druhé polovině 20. století (konkrétně